

Investigation the Interrelationship of physical transformations of historical quarters on the inhabitant's social identity

Case study: historic Armenians quarter of Isfahan (Julfa)

Ahmadreza Shirvani Dastgerdi, Ph.D. Candidate, Department of Architecture, University of Florence, Italy

Giuseppe De Luca, Associate Professor, Department of Architecture, University of Florence, Italy Hamidreza

Shirvani Dastgerdi, Master of Science, Department of Architecture, I.A. University, Iran

Paper presented to 3rd International Congress On Civil Engineering, Architecture & Urban Development

29-31 December 2015 - Shahid Beheshti University, Iran -

http://www.civilica.com/Paper-ICSAU03-ICSAU03_1830.html

Abstract

Historic urban fabrics are situated among of modern cities as the remained heritage of past cities. In Iran, the number of historic cities and their fabrics are significant and each of them are standing in specific level of historical authenticity and physical diversity. In the contemporary era, Iranian's historic fabrics are confronting with the collapse of their social and traditional foundations and have putted in unstable social and physical condition. This article has organized based on this hypothesis that physical changes in the historical quarters has a direct Interrelationship with spatial changes. Isfahan's Julfa is a unique historic quarter with antiquity of almost four centuries which has encountered with declining its social and historical values. This study sought to discover the current spatial changes and their reasons in Julfa. The results of this survey show that contemporary Isfahan's development plans which has imposed to the historic fabric without cognition its context and cultural values as well as urban planners failure in integration of Armenian's social position has caused much spatial changes in Julfa.

Keywords: Physical transformation, Social identity, historic fabric, spatial changes, Julfa.

1. Introduction

Genesis the concept of quarter has a long history in the world urbanization system and it root in people's social life and social communications. The spatial division of cities into districts or neighborhoods is one of the few universals of urban life from the earliest cities to the present. In the one hundred years process of modernization which Iranian's traditional community took steps hastily for obtaining its achievements all of its structures affected by modernization. Since this process started without contemplation at the beginning and in the following was not benefited by penetrating planning did not achieve admirable successes. "City" and "Citizen" were among the categories which affected by developments and they were confronted with new needs and favorites by changing the life style system. At the first the available physic of cities which were historic fabrics did not seem to as respond to modern development needs basing on their specific characters and being humiliated against modern Construction and urban plans. This approach undesirable targeted the identity and authenticity of historic fabrics and weaken their values for dwelling in consideration of citizens. Following this vision, the population, cultural and physical structure of historic fabrics confronted with Crisis through inside-outside immigration which its growing consequences has been continued.

In most of the studies and historical research, economic factor and specially diversity of social centers, mainly determined the territory of the residential quarters (Ashraf, 1974: 10; Soltan Zadeh, 1988: 28; Habibi, 2001: 20; Shiee, 2005: 190). Before the first Pahlavi period, the concept of quarter has stabled as one of the main physical, spatial and social principles in Iranian's city structure. In terms of physical, considering that each Iranian's cities has their own specific history and identity, quarters were shaped in diverse style and has been a symbol for own cities (Habibi, 2001:48; Falamaki, 1997: 214; Taghi zadeh & Doroodian, 1999: 78; Pakzad, 2003: 32; Tavasoli, 2002: 24).

To be able to investigate the status and role of quarters in Iranian historic cities, it should consider the social and physical features at the same time in order to recognize theirs mutual effects and interrelationship. Physical space of quarter and its formation is affected by different factors like; inhabitant's cultural properties, social properties (people needs and behavioral pattern), economic situation and also natural and climate conditions. Formation and the type of urban facilities in each quarter has affected by mentioned factors (Seghatol Eslami & Amin Zadeh, 2011). Local public spaces in Iranian's traditional cities were spaces for inhabitant's aggregation and meeting. These spaces typically were squares with regular or irregular geometric forms which some public buildings settled beside that like: Bazaar, mosque, reservoir and school. However the local public spaces were a part of quarter's main road sometimes. In traditional cities, diversity has been a factor which promoted the quality of cities. Nowadays, cities are combination of small social centers. In order to promote the cultural quality and enhancement the communications in the city, each ethnic and social group need to have own territory and follow own lifestyle. An appropriate quarter should make a balance between the inhabitant's demands like: privacy, level of aggregation, asking for assistance and inhabitant's participation (Habib, 2006). Iranian's cities are divided in two parts of Traditional and modern city by Poor Ahmad. Based on his approach, traditional (before 1921) and modern (after 1921) city have had some specific characters in terms of physic which has separated them. Investigation of historic references in contemporary era (from first Pahlavi to now) show that during this period fundamental and vast changes in social and physical system of cities has occurred which affected on the structure of urban quarters. Changes in the physical structure of the quarter occurred with entrance and ease of cars movement in residential. Hence demolition in historic fabric specially in it local public spaces happened by cross roads formation. In such fabrics the quarter territory disappeared and changes in its social and physical structure caused to weaken the quarter's concept. In terms of urban management, creation of municipalities led to quarters define arbitrary and their management performed under supervision of this organization. Also during this period by imitation of western neighborhood unit, many urban development plans tried to implement of western concept of quarter in Iranian's urbanism system (Seghatol Eslami, 2008; Seghatol Eslami, 2009: 82).

2. Research Method

Isfahan's Armenian quarter has an antiquity almost four centuries. From the genesis, Armenians have had an effective role in growth and development of Julfa. Urbanization has caused to merge Julfa, which was an Armenian town outside of Isfahan, into contemporary urban fabric and under

the influence of this process it confronted with spatial changes inside itself. This article has organized based on this hypothesis that physical changes in the historical quarters has a direct Interrelationship with spatial changes. Therefore, this study tried to find out that which spatial changes the historic quarter of Julfa is confronted now and what has been the reasons? Cognition of these changes and their reasons considered as first step for pathology and consciously action for future planning. This study carried out by descriptive and content analysis method. In completion of the literature it was utilized by various methods like historical research, review the literature and library studies. In the following, research field in the historic quarter of Julfa as case study with uses of Auto CAD completed this process.

3. Introduce the Case Study

Julfa has been an Armenian town outside the city of Isfahan which its establishment date backed to Safavid dynasty in Iran in 1618 (Fig. 1). Nowadays Julfa has situated inside the Isfahan due to population growth and city development and became resemble to the other quarters of cities. However Julfa still is kept its historical and cultural indicators. According to current Isfahan's Subdivisions, the historic quarter of Julfa is located in zone number five. This district is among the streets of: Chahar Bagh Bala, Bostan Melat, Vahid and Daghighi (Fig. 2). In the Iran, the number of historic cities and their fabrics are significant and each of them are standing in specific level of historical authenticity and physical diversity. In the contemporary era, Iranian's historic fabrics are confronting with the collapse of their social and traditional foundations and have putted in unstable social and physical condition. The history of contemporary Isfahan's development plans is mentioned in following.

- 1- 1958: the first Isfahan's Development plan
- 2- 1971: the first Isfahan's Master Plan
- 3- 1988: the second Isfahan's Master Plan
- 4- 2004: reviewing detailed plan (first step)

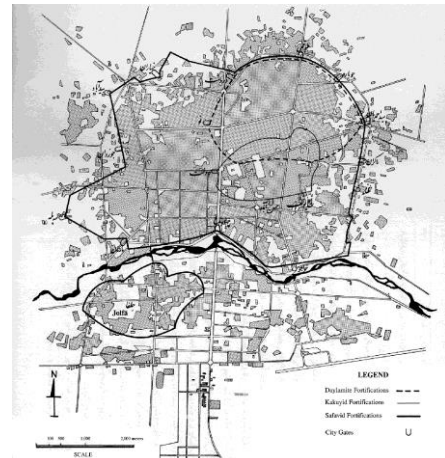

Fig. 1: Map of Julfa in 1919. location of Julfa's quarter In Isfahan. Isfahan's renovation and rehabilitation organization.

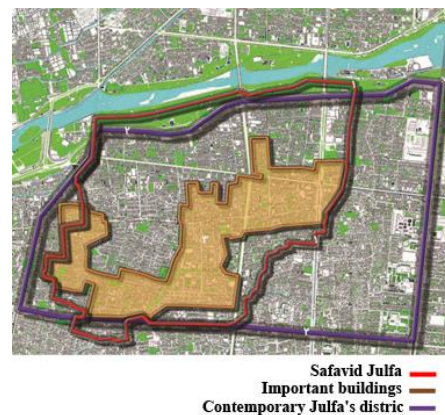

Fig. 2: Julfa now. Historic quarter of Julfa territories in contemporary era. Osanloo, 2011.

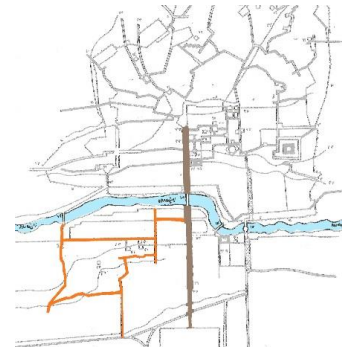
These plans which are provided based on western models and without attention to the context of historic fabric has been effected in spatial changes and declining the physical and social qualities in historic quarter of Julfa. These effects has mentioned in the following

3.1. Changes in road system

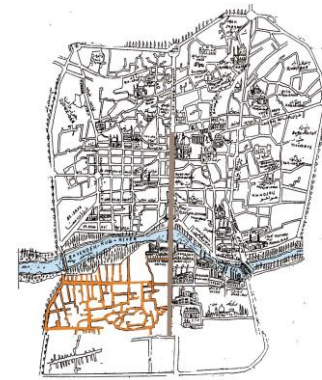
In most cities of Iran, the spatial structure of cities has founded on the connection between the city center and quarter's center trough main roads and squares (Tavasoli, 1997). The connection between the city and quarter has depended on the hierarchy. In this regard, Saeed Nia writes: "hierarchy has been in three forms of: accessibility, functional and spatial. Accessibility hierarchy secured the quarter from Traffic passing and brought the comfort condition for inhabitants, functional hierarchy was the establishment of facilities and public functions in local public spaces and spatial hierarchy has protected the territory of each spaces". Between the years of 1931 to 1941, the main decisions for Isfahan's new streets was founded. During these years many broadways was constructed in the city like: Hakim Nezami, Kamal Esmail and etc. (Shafaghi, 2006). In order to review the impacts of master plans on the physics of Julfa, first of all, three different period of time determined. Then, the amount of physical changes in each period is presented using a maps comparing method.

- 1- before the contemporary period (1921)
- 2- before the first Isfahan's development plan (1921 to 1958)
- 3- after the first Isfahan's development plan (1958 to now)

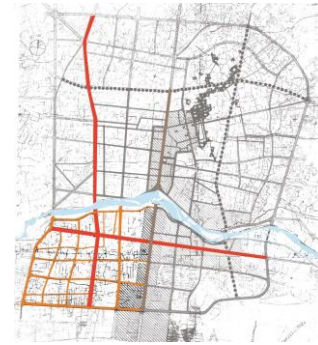
Comparison the road maps in different period of time illustrated that the condition of cars entrance to the historic fabric has facilitated impressed by city master plans. Adaption of road's grid network on the historical fabric has caused to fragmentation and spatial gap in Julfa by construction the streets like: Hakim Nezami, Tohid and Mehrdad.

Safavid era and genesis of Julfa

Contemporary period and before the Isfahan's first development plan

After the first Isfahan's development plan

Fig. 3: the process of changes in the road system of historic quarter of Julfa. Writers.

This approach has been in conflict with principle of the hierarchy of accessibility in Iranian's historic quarters. This comparison show that how the master plan approach in confrontation with historic fabric has led to spoiling the physical structure of Julfa. Contemporary Isfahan's Development plans which are provided without attention to the cultural values of historical fabrics not only led to fragmentation and physical changes rather by implement of these plans, the historical territory of Julfa has disappeared and Muslims dwelled has increased in the Armenian's quarter.

3.2. Demolition and modernization in historic fabric

In the contemporary period, the historic quarter of Julfa has suffered with many problems affected by city development and modernism. In fact, lack of attention to context oriented urban designing and planning, disregard the available material and immaterial values in the context and implementation of hasty projects has wakened its historical values. Khalili writes: “in the Sangtarashan, which is an old neighborhood in Julfa and its foundation backed to Safavid dynasty, if you go on toward the Tabrizi Ha neighborhood you will observe inharmonic modern houses alongside of adobe houses and old churches which its green reflex glasses and marbles is challenging the historic identity of Julfa”.

Fig. 4: Inharmonic constructions and modernization in Julfa.

In fact, Julfa protection scheme has been disabled in action in order to implement a unique plan regarding to the architectural designing and materials. In addition, lack of heritage organization financial supports in supply the budget for restoration the national registered buildings, lack of governmental organizations for buying these houses and determining the values of houses much lower than other building in Julfa has been affected in the process of demolition by owners. As a result, these demolitions and modernization are changing the appearance of current Julfa compared to its historical features (Fig. 4).

3.3. Muslim dwelled and Armenians migration

As it explained before, roads networks in Isfahan development plans without regard to the historic context along with inharmonic constructions has confronted Julfa with problems. In the Iranian's traditional urban system, territory was a specific privacy which was known for the inhabitants. Although it connected itself to the city's Bazaar through a main road, it kept itself safe from the cities' crowded and dynamic spaces (Saeed Nia, 1989). This territory plays a role in the spatial separability, Unity and solidarity of social centers. There has been different factors which caused unity and social solidarity in the quarters such as religion (Muslims quarter, Jewish quarter, Armenian quarter and etc.) therefore the social composition of inhabitants in many quarters was configured from similar and coherent groups.

Most of researchers believe that Iranian's urban community in its history could not achieved to unity and integration but instead unity and integration created in the quarters which led to inhabitants participation (Shia, 2005: 194; Pakzad, 2003: 32; Habibi, 2001: 48). By Destruction the territory, a mixed social structure has created in Julfa which putted it into conflict with its religious and ethnic principles.

Due to these changes, a new wave of city population, which are mostly Muslims, dwelled in this district and has brought out Julfa as an only Armenian dwelled quarter. Although the Isfahan's development plans in the contemporary period has been influenced on changes in the Julfa's landscape but neglect of Islamic government urban planners in supporting and regeneration of Armenian's social centers has caused a fragile condition for Armenians social centers. After dwelled in Julfa, Muslims has established many mosques and Islamic centers in Armenian's quarter which has been in conflict with its ethnics and religious features (Fig. 6).

This neglect on behalf of Islamic regime's urban planners is provided a migration condition which has been influenced on declining the Armenians population and fragile of Armenian's social position. In this regard Osanloo writes: "after the Islamic revolution in Iran, Isfahan's Armenians population declined sharply due to Armenian's migration to America and Canada as its 6780 population in November of 1976 decreased to 5838 in November 1996 (Osanloo, 2010).

Fig. 5: Crossing the Hakim Nezami Street from inside of the historic fabric has led to fragmentation and destroying the territory of Julfa.

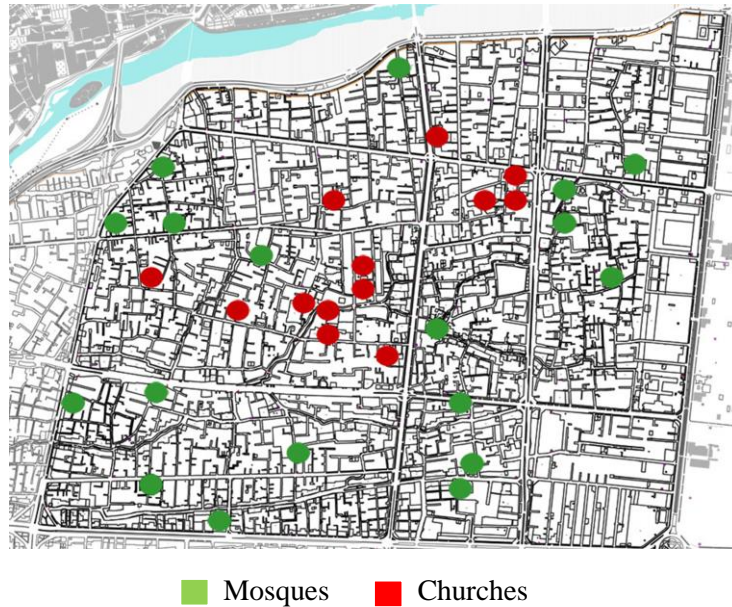
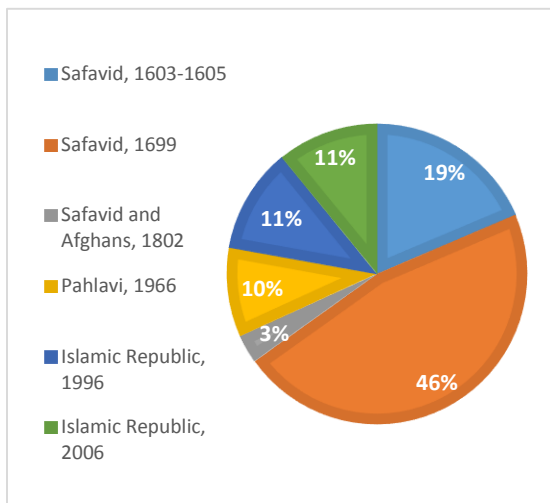

Fig. 6: Muslim’s mosques and Islamic buildings in Armenian quarter of Julfa. Isfahan’s detailed plan, Zone number five.

By historical review we realized that Julfa Does not have a stable population. When in some periods the population is high and sometimes that is low. The proportions of the population has been in a direct relationship with the social conditions.

Period	Population	Year	Reference
Safavid	12000	1603-1605	Abbasi’s Alam Ara History
Safavid	30000	1699	Extinction series of Safavid
Safavid and Afghans	2000	1802	Travel book of from Khorasan to Bakhtiari
Pahlavi	6161	1966	Armenian Council
Islamic Republic	7300	1996	Armenian Council
Islamic Republic	7000	2006	Armenian Council

Chart one. Compare Julfa’s Armenian population in different periods.

Demographics results of historic district of Julfa which is carried out by the ATEK consulting engineers in 2009 is shown in Table One.

Gross density. Person in 10.000 m2	Density of Family size	Family size	Population growth rate
134	1.08	3.7	0.5%

Table one. Demographics results of historic district of Julfa, ATEK consulting engineers.

3.4. Declining the quality of public local spaces

Quality is the condition of something or a phenomenon which has a specific emotional and mental

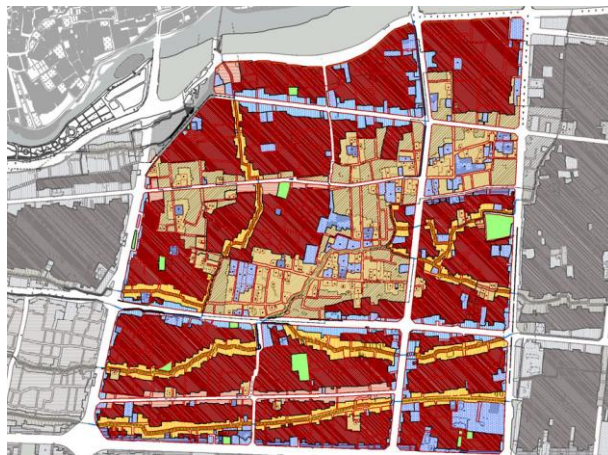

Fig. 7: Infiltration of cars to the historic square of Julfa And Lack of dynamic local spaces and low quality of social interactions

influence on human. Quality causes distinguishing between the phenomena and it could be the result of form, function, or meaning (Golkar, 2001). In dealing with the quality measurement of an urban component like local public space, two types of quality concept should be considered. On the one hand, the collection of values which are measurable and are independent of users (like: forms, used shapes, spatial proportions and etc.). On the other hand, the collection of mental values which originate from environment's users and have inner essence (like: aesthetic, comfort, sense of belonging to the environment and etc.). Generally, the combination of these two criteria is building the quality of space and we should consider both aspects for achieving to a high quality local space. Declining the quantitative indicators of urban and local public spaces is one of the problems of Iranian's cities. Considering that the local public spaces in quarters has been a place for emanation of social centers and inhabitant's attendance, declining the quality of local spaces and the quality of social life clarified the interrelationship between them. Infiltration of cars to the deep fabric of Julfa, illustrate getting advantage of car roads than sidewalks. The outcome of this approach in the contemporary urban planning system has led to declining the quality of local spaces in Julfa and subsequently weakening the Armenian's interactions.

3.5. Increasing land values and changing from historic fabric to commercial hub

Rising the land values in Julfa is becoming a serious threat for its spatial structure. Owners and landlords of old and big houses are trying to create better economic opportunities for themselves by destroying their historic houses and construction of high rise buildings. While the management system of historic fabrics has been disabled for supplying the budget for restoration costs or allocating cultural and state functions to the historic houses. Today the grid network of the roads, which fragmented the Julfa and destroyed its territory, are suffering with high rise building constructions for commercial purposes alongside of themselves. Figure eight illustrated that how increasing the land value in Julfa has affected on the transformation of historic fabric by high raise constructions inside the residential districts and alongside of its roads for commercial purposes. Modernization, Establishing many Commercial Buildings, and high raise constructions has been affected on changing the landscape of Julfa from a historical-cultural quarter to a business-commercial hub. Nowadays, The effects of increasing the land values in Julfa and disability of responsible heritage organizations to control or codification the preservation plan for Julfa has led to the elimination of a large part of historic fabric and, therefore, weakening of Armenians social centers. In fact, figure eight is showing the process of spatial changes in Julfa under influence of discussed factors. These factors together has been effective in values declining trend in Julfa. On one hand, economic abuses of capitalist and disability of landowners for supplying the restoration costs has intensified the spatial changes inconsistent with the context. On the other hand, these spatial changes is leading to the weakening of Armenians social centers and transforming the Julfa from an Armenian quarter into Muslims dwelled. In addition lack of planning for supporting Armenians social centers, citizen's education in order to promote theirs knowledge about the values of heritage, and retrieval of historic Identity in Julfa has been neglected by urban planners in Isfahan.

— With one floor — With Two floors — With four floors — With five floors

Fig. 8: Julfa's buildings Altitude map. Review of Isfahan's detailed plan, region five.

3.6. Determining deficiencies in the Julfa's preservation plan

In the Iran, Regulations of urban development plans like master plan and guide plan are dominated on whole of the city and has not adjusted with deep surveying for Historic fabric and its properties (Shamaei, 2005). In practice, Master plan and its regulations has issued renewing some districts against of other district's deconstructions. Therefore, it can be said that the main problem of historic fabrics in Iran is due to constrained modern's building regulations and planning on the historic fabrics (Rabi, 2002). This approach is evident in Julfa's preservation plan (Table two). As the policies of this project has been planned for physical preservation and have not provided a clear plan for social and economical issues.

Axis	Objectives	Strategy	Policies
Julfa's Historic-Cultural axis	Preserving values in the neighborhood, creating an unity atmosphere in the landscape, restoration of social identity	Creating an educational, cultural and entertainment axis and attention to the pedestrians along the path.	Identify valuable buildings and restoring them, buildings use changing according to the neighborhood's needs, improving urban infrastructure, and regeneration of the fabric and restoring specific historical elements

Table Two: Restoration efforts in the Julfa's cultural and historical axis. (Salehi, 2004).

Conclusion

Before the contemporary period, Iranian's urban quarters has had a specified territory, Homogeneous social composition and identity oriented, and sustainable economy. Nowadays, through urban development plans which has had lack of attention to the historic fabric context in the planning, the spatial structure of the historic quarters is changing and has putted them into declining their historical values process. This study performed by aim of recognition of the spatial changes and theirs reasons in Isfahan's Armenian quarter (Julfa). The consequences of this study demonstrate that Isfahan's development plans, which are a duplicate of west's modernism plans, has been affected on the spatial structure of Julfa through physical changes. Islamic regime's urban planners' neglect in supporting of Armenian's social centers in Julfa and also, lack of a unique management system in preservation and supervision on the building constructions has been among the main factors in the weakly Armenians social position. Today, rising the land values in Julfa has created a process which is changing its landscape from a historical-cultural quarter to a business-commercial hub. To discontinue this process, Julfa require a local planning for preservation and retrieval its historical Identity. In conservation plan of Julfa, supporting the Armenian's social centers should consider as the main approach and it should be independent of urban master plans and religious fanaticism. Failure to providing such preservation plan could accelerate the process of declining values and lead to complete destruction of the cultural heritage of Julfa.

References

- Ashraf, A. (1974), *Features of Urbanization in Iran Islamic period*, Journal of Humanities, Vol. 4, Tehran.
- Falamaki, M. (1995), *Restoring the monuments and historical cities*, third edition, University of Tehran, Tehran.
- Gharai, F. (1998), *the value of neighborhoods: a cultural approach to urban design*, unpublished thesis, University of Sheffield, England.
- Glaube, H.(1979), *Iranian cities*, New York.
- Golkar, K. (2001), *manufacturer quality components in urban design*, *Journal of Sofe*, Vol.32, PP. 38-61.
- Habib, F. (1997), *A sustainable approach in the context of urban planning*, environmental science and technology, Vol. 1.
- Habibi, S.M. (2001), *az shar ta shahr, Historical analysis of the concept of the city and its physical appearance*, third edition, University of Tehran, Tehran.
- Isfahan University of Art (2015), *Aerial images of Isfahan's Julfa*, Isfahan.
- Karimi, k. and N. Motamed. (2002). *the tale of two cities: urban planning of the city Isfahan in the past and present*, Uk, 4th International Space Syntax Symposium.
- Khalili, V. (2003), *one meter of Isfahan's historic fabric sells cheap*, Iranian heritage news.
- Mumford, L. (1961), *the city in history; its origins, its transformations, and its prospects*, Fine Communication.
- Municipality of Isahan, (2015), *reviewing Isfahan's detailed plan*, reviewed of Isfahan's detailed plan, region of five, Isfahan.
- Naghi Zadeh M, Doroodian M. (2008), *explaining the concept of transition in the foundations of Iranian civilization identity*, Hoviate Shahr, Islamic Azad University branch of Science and Research, issue. 3, autumn and winter.
- Osanloo, H. (2010), *urban restoration and rehabilitation of social centers and pathology in historical context Julfa district of Isfahan*, Hoviate Shahr, Vol. 5, autumn and winter, PP. 17-26.
- Pakzad, J. (2003), *Iranian and European comparative analysis in the historical obstacles to the roots of civic participation*, *Journal of Sofe*, Vol. 37, University of Shahid Beheshti, Tehran.
- Pour Ahmad A, Yazdani M. (2002), *the impact of modernism on physical changes in Iranian - Islamic cities case study of Tabriz*, *Journal of geographical researches*, Vol.22, Issue 1, PP. 29-52.
- Rabi, A. (2002), *Rishe haye eghtesadi e farsayesh e baft haye sonati: zarorat e baz bini e tarh haye jame* [economical routes of erosion of historical fabrics: necessity of reconsidering of master plans], *Haft shahr*. 14 (14): 98-109.
- Saeed Nia, A. (1989), *the city of Qom in Iran*, third edition, Jahad e daneshgahi, Tehran.
- Salehi M, S. & Bagheri B, Sh. (2004). *Baresi e tatbighi e eghdamat e maramat e shahri dar mehvar haye farhangi va tarikhi e Isfahan* [Corresponsive analysis of urban restoration activities in Isfahan's historical and cultural axis]. Abadi. 45
- Seghatol Eslami A, Amin Zadeh B. (2013), *a comparative study of the concept and used principles in the Iranian quarter and western neighborhood*, Hoviate Shahr, issue 13, PP. 33-45.
- Seghat Al Eslami, A. (2008), *Analytical approach to the quarter concept in contemporary Iran*, doctoral thesis, Islamic Azad University branch of Science and Research, Tehran.
- Shafaghi, S. (2002), *Isfahan's Urban geography*, university of Isfahan, Isfahan.

Shamaei, A., & Poor Ahmad, A. (2005), *Behsazi Va Nosazi e Shahri Az Didgah e Elme Joghrafia* [Reconstruction and urban renewal from the perspective of geography], university of Tehran, Tehran.

Shia, E. (2005), *the city and the region in Iran*, University of Science and Industry, Tehran.

Smith, M. E. (2010), *The archaeological study of neighborhoods and districts in ancient cities*, Journal of Anthropological Archaeology, Vol.29, Issue 2, PP. 137-154.

Soltan Zadeh, H. (1988), *Introduction to the history of the city and urbanization in Iran*, second edition, Amir Kabir, Tehran.

Tavasoli, M. (2002), *City and architecture construction in the hot and dry climate*, Payam Va Peyvande No, Tehran.

Tavasoli, M. (1997), *Principles and methods of urban planning and residential areas in Iran*, the center of Studies and researches of urbanism and Architecture in Iran, Tehran.

Institute of Isfahan's renovation and rehabilitation (2015), Maps and Pictures of historic quarter of Julfa, Isfahan

بررسی رابطه متقابل دگرگونی کالبد محلات تاریخی بر هویت اجتماعی ساکنین

نمونه موردی: محله تاریخی آرامنه اصفهان (جلفا)

احمدرضا شیروانی دستگردی^{1*}، جوزپه دلوکا²، حمیدرضا شیروانی دستگردی³

کاز-1: دیدای دکترای ناریمه زیری شهری و منطقه طام اهگنشد، بی‌الفلور تانس، Ahmadreza.Shirvanidastgerdi@unifi.it

د-2: انشینشار، دکمناره بده ریزی شهری و مطقنه ای، دانشگطام اه‌لفلور تانس، giuseppe.deluca@unifi.it

3- شکارنی‌سا اشرد معماری، دامه آگنشداد ای‌ملاس واحد خوراسگان، Hamidrezashirvanidastgerdi@gmail.com

چکیده

بافت های تاریخی به عنوان بزرگ ترین میراث بر جا مانده از شهرهای گذشته در دل شهرهای جدید جای گرفته اند. در ایران شمار شهرهای تاریخی و بافت های تاریخی آنها قابل توجه هستند و هر کدام از آنها در مرتبه ی خاصی از اصالت تاریخی و غنای ساختاری و کالبدی قرار گرفته اند. در دوران معاصر بافت های تاریخی ایران با فروپاشی بنیان های سنتی و اجتماعی خود مواجه گشته اند و در شرایط ناپایدار کالبدی و اجتماعی قرار گرفته اند. این مقاله بر این فرض استوار شده است که تغییر پارامترهای فضایی در محلات تاریخی رابطه مستقیمی با تغییرات کالبدی آن دارد. جلفای اصفهان، از محلات تاریخی منحصر بفرد و ارمنی نشین با قدمت حدود چهار قرن است که تحت تاثیر طرح های توسعه شهری در روند تنزل ارزش های تاریخی و اجتماعی خود قرار گرفته است. این پژوهش به دنبال یافتن و بررسی علل این تغییرات فضایی است. نتایج این تحقیق نشان می دهد که طرح های جامع توسعه شهری اصفهان در دوران معاصر که بدون شناخت زمینه و ارزش های فرهنگی موجود در بافت های تاریخی بر آن ها تحمیل گردیده اند و همچنین غفلت برنامه ریزان شهری در توانمندسازی و تثبیت جایگاه اجتماعی آرامنه سبب ایجاد تغییرات فضایی گسترده ای در جلفا گردیده است.

کلید واژه ها: دگرگونی، محلات تاریخی، هویت اجتماعی، تغییرات فضایی، جلفا.

1- مقدمه

پیدایش مفهومی چون محله دارای تاریخچه ای طولانی در نظام شهرنشینی جهان و ایران است و ریشه در زندگی جمعی مردم و ارتباطات اجتماعی آنها با هم دارد. بررسی های باستان شناسی و تاریخی نشان می دهد تقسیم فضایی شهرها به مناطق مسکونی از جمله محلات شهری نشانه ای از زندگی شهری از شهرهای اولیه تا عصر حاضر است [1-2]. در روند یکصد ساله مدرنیته که جامعه سنتی ایرانی با شتاب برای به دست آوردن دستاوردهای نوین گام برداشت، تمامی ارکان آن تحت تاثیر فرآیند مدرنیته قرار گرفت. از آنجایی که این روند در ابتدا بی هیچ تأملی آغاز گردید و در ادامه هم از برنامه ریزی های جامع و نافذی بهره مند نبود، توفیقات قابل ستایشی را به دست نیاورد. شهر و شهروندی نیز از جمله حوزه هایی بود که تحت الشعاع این

تحولات قرار گرفت و با تغییر در شیوه های زیستی، با نیازها و سلاقی جدیدی مواجه گشت. در ابتدا کالبد شهری موجود که همان بافت های تاریخی بودند به سبب ویژگی های خاص، پاسخگوی پیشرفتهای روز به نظر نرسیدند و در تقابل با ساخت و سازهای جدید و طرح های مدرن شهری حقیر شمرده شدند. این بینش، هویت و اصالت بافت های تاریخی را ناخواسته هدف قرار داد و ارزش و منزلت آنها را در دیدگاه عامه برای مسکن گزینی تنزل داد. به دنبال چنین دیدگاهی، ساختار جمعیتی و فرهنگی و حتی کالبدی بافت های تاریخی بواسطه مهاجرت هایی از درون به بیرون و از بیرون به درون دچار بحران گشت که تبعات رو به رشد آن تاکنون ادامه دارد.

2- پرسش تحقیق

محله آرامنه جلفای اصفهان قدمتی چهارصد ساله دارد. از نخستین روزهای پیدایش، آرامنه جلفا نقش موثری در رونق و توسعه جلفا داشته اند. توسعه شهر نشینی سبب گردیده است تا محله جلفا که شهرکی ارمنی نشین در بیرون از اصفهان بود در بافت معاصر شهر ادغام شود و تحت تاثیر این فرایند دچار تغییرات فضایی در خود گردد. این تحقیق بر این فرض استوار شده است که تغییر پارامترهای فضایی در محلات تاریخی رابطه مستقیمی با تغییرات کالبدی آن دارد. لذا این تحقیق در پی یافتن پاسخ این سوال است که "محله تاریخی جلفا در دوران کنونی چه تغییرات فضایی را نسبت به گذشته خود تجربه کرده است؟ و علل این تغییرات عمدتاً چه مواردی بوده است؟". شناسایی این تغییرات و عوامل موثر بر آن به عنوان اولین قدم در راه آسیب شناسی و اقدامی آگاه سازنده در جهت برنامه ریزی های آتی خواهد بود.

3- روش تحقیق

این پژوهش که با نگرش توصیفی-تحلیلی صورت پذیرفته است در تکمیل ادبیات موضوع از روش های مختلفی چون تحقیق تاریخی، بررسی متون و مطالعات کتابخانه ای بهره برده است. سپس پژوهش نمونه موردی به صورت مطالعه میدانی در بافت تاریخی محله جلفای اصفهان و استفاده از نرم افزار اتوکد این فرایند را تکمیل می کند.

4- ادبیات تحقیق

محله در نظام شهرهای تاریخی ایران

در اکثر مطالعات و تحقیقات تاریخی، عوامل اجتماعی، اقتصادی و بویژه طبقات مختلف اجتماعی به طور عمده تعیین کننده مرزبندی محله های مسکونی بوده است [3-6]. تا قبل از دوره پهلوی اول مفهوم محله به عنوان یکی از عناصر اصلی ساختار کالبدی، فضایی و اجتماعی شهرهای ایران استمرار یافته است. به لحاظ کالبدی، با توجه به آنکه شهرهای ایران هر یک تاریخ و هویت خاص خود را دارند محلات به صورت های متفاوتی شکل گرفته اند و نماد و نشانه ای برای شهر خود بودند [5, 7-10].

جایگاه محلات در ساختار کالبدی-فضایی و اجتماعی

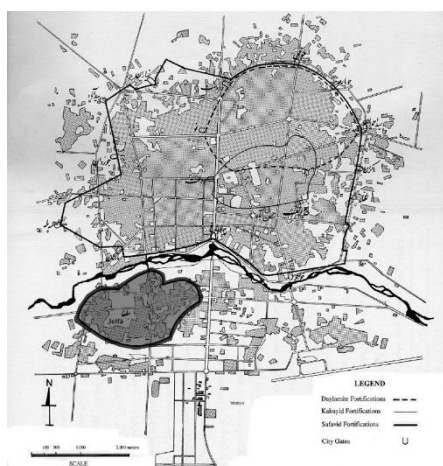
برای اینکه بتوان نقش و جایگاه محلات را در شهرهای تاریخی ایران بررسی کرد باید هم زمان به فضای اجتماعی-فرهنگی و فضای کالبدی توجه نمود و تاثیرات متقابل و ارتباط تنگاتنگ مفهومی آن ها با یکدیگر را شناخت. فضای کالبدی محلات و شکل گیری آن تحت عوامل مختلف از جمله ویژگی های فرهنگی مردم ساکن، ویژگی های اجتماعی (نیازهای مردم و الگوهای رفتاری) و وضعیت اقتصادی ساکنین محله و همچنین عوامل طبیعی و اقلیمی قرار می گیرد. نحوه شکل گیری و نوع خدمات شهری در هر محله نیز تحت تاثیر عوامل مذکور قرار داشته است [11]. مراکز محلات نقاط کانونی، اجتماعی و عمومی ترین

عرصه محلی و محل برخورد و تجمع هم محله ای ها محسوب می شد. این گونه مراکز، عموماً به صورت میدانی، با اشکال هندسی منظم و غیرمنظم بوده و بازارچه محل، حمام، مسجد، آب انبار و سایر اماکن مذهبی، مدرسه و فضاهای خدماتی در اطراف آن مستقر می شد. مرکز محله گاه خطی بود و بخشی از گذر اصلی محله محسوب می شد. وجود تنوع، عاملی است که سبب غنای هویت شهر می شود. شهرهای امروزی، ترکیبی از خرده فرهنگهای شهری هستند. برای افزایش غنای فرهنگی شهر و افزایش ارتباطات، هریک از گروه های قومی و خرده فرهنگ های شهری، نیاز دارد که قلمروی خاص خود را داشته و شیوه زندگی خویش را دنبال نماید. یک محله خوب، باید توازنی میان خواست ساکنین برای خلوت مورد نیاز ایشان، برای برقراری درجاتی از برخوردها و یاری خواستن ها و مشارکت برقرار نماید [12].

شهرهای ایرانی پس از مدرنیسم

پوراحمد (1384)، شهرهای ایرانی امروز را از لحاظ کالبدی به دو بخش عمده سنتی و جدید تقسیم می کند. از دیدگاه وی بخش سنتی از لحاظ کالبدی در دو دوره زمانی قبل از مدرنیسم (1300) و مدرن (1300 به بعد) دارای عناصر و ویژگی های خاص بوده اند که از همدیگر مجزا می شوند [13]. بررسی منابع تاریخی در دوره معاصر (ابتدای پهلوی اول تا زمان حاضر) نشان می دهد که در این دوره تغییرات اساسی و گسترده در ساختار اجتماعی و کالبدی شهرهای کشور به وجود آمد که بالطبع بر ساختار محلات شهری نیز تاثیر گذاشت. تغییر ساختار کالبدی محله، ورود خودرو و سهولت امکان حرکت آن در بافت های مسکونی باعث تخریب فضای کالبدی محلات تاریخی به ویژه مراکز محله ای و شکل گیری بافت های شطرنجی در آن شد، که در چنین بافت هایی قلمرو محله ای بسیار تضعیف گشت. همچنین تغییرات در ساختار اجتماعی محله، با تغییر ساختار کالبدی محله سبب تضعیف مفهوم محله گردید. از نظر مدیریت شهری، ایجاد شهرداری ها باعث گردید تا محلات به صورت قراردادی تعریف و مدیریت محله ای زیر نظر این نهاد انجام گیرد. در این دوره همچنین انواع طرح های توسعه شهری با الگو قرار دادن واحد همسایگی غربی سعی در به اجرا در آوردن مفهوم غربی از محله در نظام شهرسازی ایران نمودند [14].

5- معرفی محدوده مطالعاتی

شکل 1: موقعیت محله تاریخی جلفا در اصفهان صفوی [17].

محله تاریخی جلفا، شهرکی ارمنی نشین در خارج از شهر اصفهان بوده است که بنای آن به سال 1618 و دوران صفویه باز می گردد (شکل 1). با گذشت حدود چهار قرن از پیدایش و توسعه جلفا، ارامنه ایران هرگز اصالت های فرهنگی چون زبان و مذهب خویش را از دست ندادند و در حفظ اصالت های نژادی خود پیوسته کوشا بودند [15].

سیاح ایتالیایی به نام پیترو دلاواله که در زمان شاه عباس به ایران آمده بود می نویسد: " اقلیت های مذهبی در زمان شاه عباس آزادی خاصی داشتند و حتی پیرو مذهب و قوانین سرزمین خویش نیز بودند و مامورین دولتی دخالتی در این امر نداشتند " [16].

بواسطه رشد جمعیت و توسعه شهر امروزه جلفا در اصفهان بزرگ ادغام شده است و به دیگر محله های شهر اصفهان شبیه گردیده است، با این حال هنوز شاخص های تاریخی و فرهنگی خود را حفظ نموده است. بنابر تقسیمات کنونی شهر اصفهان، محله تاریخی جلفا در منطقه پنج این شهر واقع گردیده است. این محدوده حدفاصل خیابان های چهارباغ بالا، بوستان ملت، وحید و دقیقی است (شکل 2).

■ جلفای صفوی ■ جلفای معاصر ■ ساختمان های با اهمیت تاریخی

شکل 2: نقشه مرزبندی محله تاریخی جلفا در دوران معاصر [18].

6- بیان مسأله

در ایران شمار شهرهای تاریخی و بافت های تاریخی آنها قابل توجه هستند و هر کدام از آنها در مرتبه ی خاصی از اصالت تاریخی و غنای ساختاری و کالبدی قرار گرفته اند. با این وجود، در حال حاضر بافت های تاریخی ایران با فروپاشی بنیان های سنتی و اجتماعی خود مواجه گشته اند. یکی از عوامل کلیدی در این زمینه اثرات طرح های توسعه شهری بر بافت های تاریخی است. تاریخچه طرح های جامع توسعه شهری اصفهان در دوران معاصر عبارت اند از:

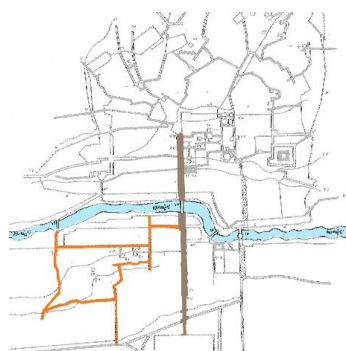
- 1- 1337: اولین طرح توسعه شهر اصفهان
- 2- 1350: اولین طرح جامع
- 3- 1367: دومین طرح جامع
- 4- 1383: بازنگری طرح تفصیلی (مرحله اول) [19].

این طرح ها که با الگو برداری غربی و بدون توجه به زمینه و محتوای بافت های تاریخی تهیه گردیده اند، در ایجاد روند تغییرات فضایی و تنزل کیفیت های فیزیکی و اجتماعی بافت تاریخی جلفا اثر گذار بوده اند. در ادامه اثرات این طرح ها بر منظر تاریخی و فرهنگی جلفا بررسی گردیده است.

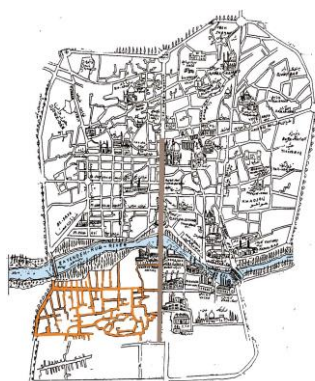
7- بررسی علل تغییرات فضایی در جلفا

تغییرات در شبکه معابر

در اغلب شهرهای تاریخی ایران، سازمان فضایی شهرها بر پیوند میان مرکز شهر و مراکز محلات، از طریق گذرهای اصلی و میدان‌ها استوار بوده است [20]. این پیوند محله و شهر تابع سلسله مراتبی بوده است. سعید نیا در این باره می‌نویسد: "سلسله مراتب به سه صورت، سلسله مراتب دسترسی، عملکردی و فضایی وجود داشته است. سلسله مراتب دسترسی، محله را از تردد های عبوری در امان نگه می‌داشت و ویژگی آرام بخشی آن را برای ساکنین محله ملموس و محفوظ می‌نمود، سلسله مراتب عملکردی یعنی استقرار خدمات و عملکردهای عمومی در مراکز محلات پاسخ گوی مناسبی به نیازهای ساکنین بود و سلسله مراتب فضای عمومی به خصوصی، به حریمیت و قلمروهای هر یک از فضاها پاسخ می‌داد" [21]. مابین سال های 1310 تا 1320 شالوده اصلی خیابان کشی های اصفهان گذاشته شد. در این سال ها خیابان چهارباغ پایین، هاتف، حافظ، حکیم نظامی و کاشانی، کمال اسماعیل و ده ها خیابان دیگر در شهر احداث شدند [22].

دوران صفویه و پیدایش جلفا

دوران معاصر و قبل از اولین طرح توسعه شهری

بعد از 1355 و اولین طرح جامع اصفهان

شکل 3: روند تغییرات در شبکه معابر بافت تاریخی جلفا

[23]

در بررسی روند اثرات این طرح ها بر بافت کالبدی جلفا سه دوره زمانی تعیین گردیده است. سپس به مقایسه میزان تغییرات کالبدی رخ داده در هر دوره با روش مقایسه تطبیقی نقشه های هر دوران پرداخته شده است. این سه دوره عبارتند از:

1- قبل از دوران معاصر (1300)

2- قبل از اولین طرح توسعه شهری اصفهان (1300 تا 1337)

3- بعد از 1337 و اجرای اولین طرح توسعه شهری اصفهان تا کنون

مقایسه نقشه های معابر در دوران مختلف (شکل 3) مبین این نکته است که تحت تاثیر طرح های جامع شهری شرایط ورود خودرو در داخل بافت تاریخی جلفا تسهیل گردیده است.

انطباق طرح شبکه شطرنجی معابر بر روی بافت تاریخی جلفا با احداث خیابان های سواره محور (مانند: حکیم نظامی، توحید و مهرداد) در تکه تکه کردن بافت و ایجاد گسست فضایی اثرگذار بوده اند. این اقدام در تضاد با اصل سلسه مراتب دسترسی در محلات تاریخی ایرانی بوده است. این مقایسه نشان می دهد که نگرش برنامه ریزی جامع در رویارویی با بافت های تاریخی، چگونه سبب از بین رفتن ساختار کالبدی جلفا گردیده است. طرح های توسعه شهری اصفهان در دوران معاصر که بدون توجه به ارزش های فرهنگی بافت های تاریخی تدوین شده اند، تنها به گسست فضایی و ایجاد تغییر در فرم کالبدی محله منتج نگردیده اند بلکه بواسطه این طرح ها، مرزهای تاریخی جلفای اصفهان دچار آسیب گردیده اند و هویت اجتماعی این ناحیه بواسطه مهاجرت هایی از درون به بیرون و از بیرون به درون دچار بحران گردیده است.

تخریب و نوسازی های ناهماهنگ با بافت تاریخی

در دوران معاصر بافت تاریخی محله جلفا تحت تاثیر توسعه شهر و مدرنیسم دستخوش مشکلات عدیده ای شده است. در واقع عدم توجه به طراحی و برنامه ریزی شهری زمینه گرا، نادیده گرفتن ارزش های کالبدی و غیر کالبدی موجود در بافت و اجرای طرح های شتابزده منجر به کمرنگ شدن ارزش های تاریخی آن گردیده است. خلیلی (1382) می نویسد: "اگر در محله سنگتراشان که یکی از محله ای بسیار قدیمی منطقه جلفا است و زمان ساخت آن به دوره صفویه می رسد، قدم زنان به سمت محله تبریزی ها پیش بروید، در کنار سردر خانه های خشتی و گلی و کلیساهای قدیمی، خانه های نوساز ناهمگون را می بینید که شیشه های رفלקس سبز رنگ و سنگ های مرمرین آنها هویت تاریخی جلفا را به چالش می کشد" [24].

شکل 4: نوسازی ناهماهنگ و بلند مرتبه سازی در بافت تاریخی جلفا سبب ایجاد تغییرات فضایی در آن گردیده است [25].

به واقع آنچه بعنوان طرح حفاظت از محله جلفا تدوین گردیده است، در پایین ترین سطح موفق به اجرای برنامه ای یکپارچه در خصوص ضوابط طراحی معماری و کاربرد مصالح ساختمانی در بافت تاریخی نبوده اند. چند مدیریتی بودن بافت تاریخی جلفا از عمده مشکلات پیاده سازی طرح های حفاظت در آن بوده است. بعلاوه عدم توانایی سازمان میراث فرهنگی در تامین بودجه مرمت خانه های تاریخی به ثبت رسیده، عدم خریداری و یا تغییر کاربری این املاک توسط سازمان های دولتی، و ارزش گذاری

آنها با مبلغی بسیار پایین تر از دیگر املاک موجود در بافت سبب پیدایش فرآیند تخریب املاک توسط مالکان گردیده است. تخریب و نوسازی ها ناهماهنگ با بافت که دلیلی بر ناکارآمد بودن سیاست ها و برنامه های مدیریت بافت های تاریخی است، سیمای امروز جلفا را در مقایسه با منظر تاریخی آن دچار تغییرات گسترده ای ساخته است (شکل 4).

استقرار مسلمانان در جلفا و مهاجرت ارامنه

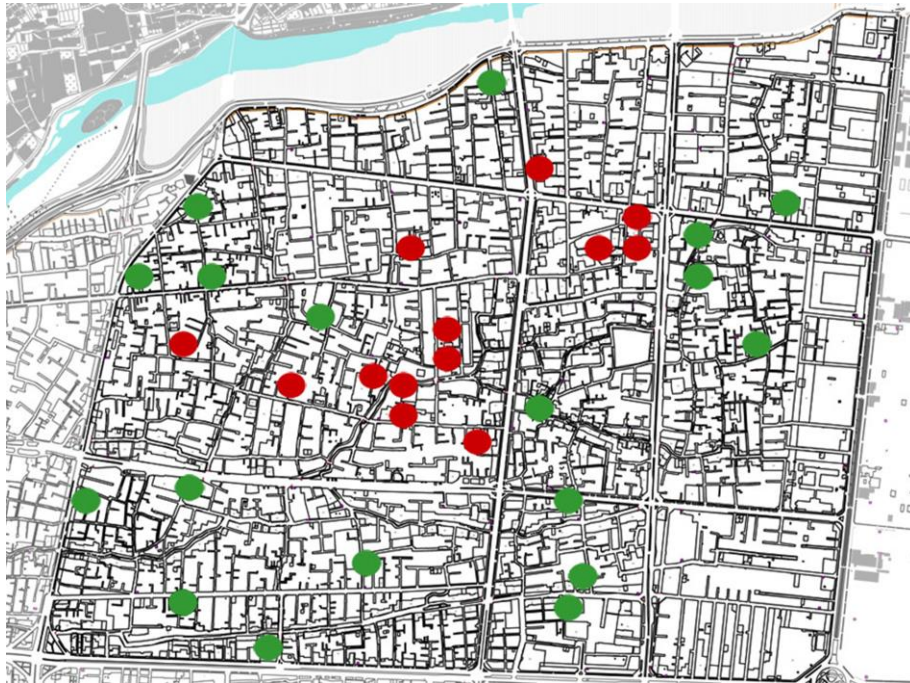

شکل 5: عبور خیابان حکیم نظامی از داخل بافت تاریخی جلفا سبب گسسته شدن بافت و از بین بردن مرزهای تاریخی آن گردیده است [25].

شبکه معابر پیش بینی شده در طرح های توسعه شهری اصفهان در دوران معاصر، بدون در نظر گرفتن زمینه و بافت محله تاریخی به همراه نظام ساخت و ساز ناهماهنگ با بافت، حیات تاریخی و اجتماعی جلفا را دچار مشکل گردانیده است. در نظام سنتی شهرسازی ایران، قلمرو محله حریم مشخصی است که تقریباً برای تمامی ساکنین محله شناخته شده بود و ضمن آن که توسط یک راه اصلی خود را به بازار شهر یا امتداد راه اصلی منتهی به بازار وصل می کرد، به همان ترتیب خود را از فضای عمومی و پر تحرک آن دور نگه می داشته است [17]. این قلمرو در تفکیک فضایی، اتحاد و ایجاد همبستگی بین گروه های اجتماعی ایفای نقش می کند. عوامل مختلفی باعث ایجاد ارتباط، اتحاد و همبستگی اجتماعی در محلات می شده است، مانند دین و مذهب (محله مسلمان ها، محله یهودی ها، محله ارامنه). به این ترتیب ترکیب اجتماعی ساکنان بسیاری از محله ها از گروهها و قشرهایی همانند و منسجم تشکیل یافته بود.

بسیاری از محققین معتقدند جامعه شهری ایران در طول تاریخ خود به یکپارچگی و همبستگی لازم نرسید و در مقابل چنین یکپارچگی و همبستگی در سطح محلات شهری ایجاد شد که باعث مشارکت ساکنین در امور محله شان گردید [5-6,9]. با از بین رفتن قلمرو محله جلفا، ساختار اجتماعی در هم آمیخته ای پدید آمده است که آن را در تضاد با بنیان مذهبی و قومی خود قرار داده است. بواسطه این تغییر، موجی از جمعیت جدید شهر که اغلب مسلمانان هستند در این مکان استقرار یافته و جلفا را از محله ای صرفاً ارمنی نشین خارج ساخته اند (شکل 5). اصائلو (1389) در این باره می نویسد "در دوره پهلوی به دلیل گسترش شهر اصفهان و ازدیاد جمعیت گروهی از مسلمانان در محلات اقلیت ساکن شدند" [18]. اگر چه طرح های توسعه شهر اصفهان در دوران معاصر در از بین رفتن مرزهای تاریخی جلفای اصفهان اثر گذار بوده اند، ولی نقش برنامه ریزان شهری در تقویت و بازآفرینی کانون اجتماعی ارامنه، به عنوان عاملی دیگر در پیدایش تغییرات فضایی در بافت تاریخی مورد سوال است. مسلمانان پس از استقرار در جلفا به احداث مساجد و مراکز مذهبی در محله ارامنه نشین مبادرت نموده اند. این امر در تقلیل حس تعلق و تغییر ساختار اجتماعی بافت تاریخی اثر گذار بوده است (شکل 6). این عدم توجه از سوی برنامه ریزان شهری زمینه ای را در مهاجرت ارامنه جلفا به خارج از ایران فراهم ساخته است که در کاهش جمعیت ارامنه، تضعیف جایگاه اجتماعی آنان و ایجاد تغییر در ساختار اجتماعی جلفا گذار بوده است. اصائلو در این باره می نویسد: "پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جمعیت

مسیحی شهر اصفهان به دلیل مهاجرت به امریکا و کانادا به طور چشمگیری کاهش یافت بطوریکه جمعیت 6780 نفری آبان سال 1355 به 5838 نفر در آبان 1375 رسید [18].

■ کلیساهای ارامنه ■ مساجد و اماکن مذهبی مسلمانان

شکل 6: مساجد و اماکن مذهبی مسلمانان در محله ارامنه جلفا [26].

تقلیل کیفیت فضاهای عمومی محله ای

کیفیت، چگونگی یک چیز یا یک پدیده می باشد که تأثیر عاطفی و عقلانی خاصی بر انسان میگذارد. کیفیت باعث تمایز پدیده ها از هم شده و میتواند حاصل فرم (کیفیت‌های صوری یا فرمال)، عملکرد (کیفیت عملکردی) و یا معنا (کیفیت مفهومی) باشد [27]. در مواجهه با سنجش کیفیت یک عنصر شهری نظیر فضای عمومی محله باید دو نوع برداشت از مفهوم کیفیت مد نظر قرار گیرد. یعنی مجموعه ای از ارزش ها و مقیاس ها که قابل اندازه گیری هستند (نظیر فرمها، اشکال مورد استفاده، تناسبات فضایی و غیره) که مربوط به خود محیط بوده و مستقل از افراد استفاده کننده می باشند. از طرف دیگر مجموعه ای ارزشهای ذهنی و روانی هم وجود دارند (نظیر زیبایی، راحتی و آسایش، احساس تعلق به محیط و غیره) که از افراد استفاده کننده از محیط نشأت میگیرد و ماهیتی درونی دارند. ترکیب این دو نوع ارزش و معیار است که در مجموع سازنده کیفیت محیط بوده و برای ایجاد یک فضای عمومی با کیفیت در مقیاس محله می بایست مدنظر قرار گیرد. کاهش مطلوبیت شاخصه های کیفی در فضاهای عمومی شهری (و محله ای) یکی از مشکلاتی است که شهرهای امروز ایران با آن دست به گریبانند و از آنجا که فضاهای عمومی محله، تجلی مکانی کانون های اجتماعی محلی و حضور اهالی میباشند، اثر متقابل کاهش کیفیت فضاهای عمومی محله ای بر تنزل کیفیت زندگی اجتماعی محلی، عمق و ابعاد این مشکل را روشن تر میسازد. فضاهای عمومی در محله جلفا دارای کیفیتی در جهت برگزاری جشن ها و فستیوال های ارامنه هستند که می تواند در جهت ایجاد حس تعلق

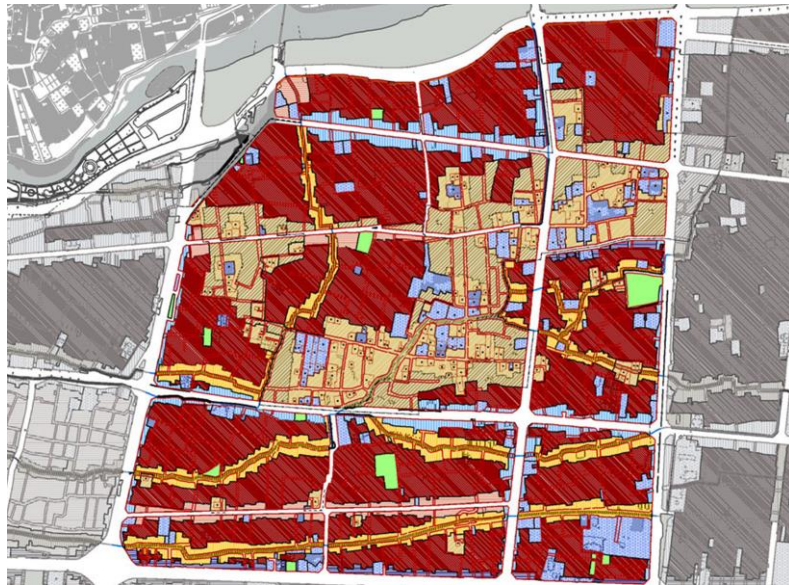
و افزایش غنای فرهنگی شهر موثر باشند. با این وجود تسهیل ورود خودرو تا اعماق بافت و به داخل فضای عمومی محله حاکی از غلبه محورهای سواره بر حرکت پیاده و تقلیل کیفیت این فضاها است. نتیجه این نوع نگرش در برنامه ریزی بافت های تاریخی، کاهش کیفیت فضاهای عمومی محله ای و به دنبال آن تضعیف تعاملات اجتماعی در جلفا را به همراه داشته است (شکل 7).

شکل 7: میدان تاریخی جلفا. نفوذ خودرو به عمق بافت تاریخی و عدم نمایش فضای عمومی با کیفیت [17].

افزایش قیمت زمین و روند تغییر فرم از محوطه تاریخی به قطب تجاری

ترقی اقتصادی زمین در محدوده جلفا به تهدیدی بسیار جدی برای ساختار فضایی آن تبدیل گردیده است. مالکان و صاحبان خانه های قدیمی که دارای خانه هایی با متراژ های بالا هستند با تخریب خانه های خود و بلند مرتبه سازی سعی در ایجاد موقعیت اقتصادی مناسب تری برای خود هستند. این در حالی است که نظام مدیریت بافت تاریخی در تامین هزینه های کامل مرمت و نگهداری و یا اعطای کاربری های دولتی، خدماتی و فرهنگی به خانه های تاریخی ناتوان بوده است. شبکه معابر احداث گردیده که سبب گسست فضایی و محو شدن مرزهای تاریخی جلفا شد، امروزه با بلند مرتبه سازی هایی برای اهداف تجاری در کنار محور خود مواجه گردیده است. شکل 8 نشان می دهد که چگونه افزایش قیمت زمین در این ناحیه سبب بلند مرتبه سازی های مسکونی در داخل بافت تاریخی و تجاری در محور گذرها گردیده است. احداث چندین مجتمع تجاری با شیوه مدرن به همراه بلند مرتبه سازی های مسکونی سبب تغییر چهره جلفا از بافتی تاریخی- فرهنگی به قطبی تجاری- اقتصادی گردیده اند. اثرات افزایش قیمت زمین در جلفا در دوران کنونی و عدم توانایی سازمان های دولتی مسئول در مهار و یا تدوین طرح حفاظتی جامع برای جلفا سبب از بین رفتن قسمت عمده ای از بافت تاریخی و تضعیف کانون اجتماعی آرامنه در این بافت گردیده است. شکل 8 به خوبی روند تغییرات فضایی در جلفا را تحت عوامل مختلف اشاره شده به نمایش می گذارد. این عوامل به همراه هم در پایه گذاری روندی افولی در جلفا موثر بوده اند. از یک سو سود جویی اقتصادی سرمایه داران و ناتوانی مالکان در تامین هزینه های حفظ و نگهداری زمینه تغییرات فضایی ناهماهنگ با بافت را شدت بخشیده است. از سوی دیگر این تغییرات فضایی سبب تضعیف کانون های اجتماعی آرامنه و تبدیل جلفا از محله ای ارمنی نشین به محله ای مسلمان-ارمنی نشین گردیده است.

یک طبقه دو طبقه چهار طبقه پنج طبقه

شکل 8: نقشه ارتفاعات ابنیه در محله تاریخی جلفا [26].

8- نتیجه گیری

تا قبل از دوران معاصر محله های شهری ایران دارای محدوده ی مشخص، ترکیب اجتماعی متجانس و هویت مدار و به لحاظ اقتصادی دارای خودکفایی نسبی بوده است. امروزه بواسطه طرح های جامع توسعه شهر و عدم برنامه ریزی زمینه گرا، ساختار فضایی این محلات دچار تغییر گردیده است و آنان را در روند افول ارزش های تاریخی و فرهنگی خود قرار داده است. این پژوهش با هدف بررسی عوامل موثر در پیدایش تغییرات فضایی در محله تاریخی ارامنه اصفهان صورت پذیرفت. نتایج این پژوهش نشان می دهد که طرح های جامع توسعه شهر که از طرح های شهری دوران مدرنیسم نمونه برداری شده اند، بواسطه عدم شناخت زمینه و ساختار محلات تاریخی سبب ایجاد گسست فضایی در جلفا گردیده اند. این عامل به همراه نبود مدیریت یکپارچه در نظارت بر ساخت و سازهای درون بافت تاریخی و حفاظت از آن، و عدم توجه برنامه ریزان شهری در تقویت و بازآفرینی جایگاه اجتماعی ارامنه در جلفا از دیگر عوامل موثر در پیدایش این روند رو به افول بوده اند. امروزه افزایش بی سابقه قیمت زمین در جلفا این روند را شدت بخشیده است. این روند سبب تغییر فرم فضایی جلفا از منظری تاریخی- فرهنگی به قطبی تجاری- اقتصادی گردیده است. متوقف نمودن روند رو به افول در بافت تاریخی جلفا نیازمند تدوین طرح حفاظت و مشخص نمودن متولی اجرای آن است. این طرح باید با رویکرد تقویت و بازآفرینی کانون های اجتماعی ارامنه به منظور افزایش مشارکت محلی در حفاظت از بافت تاریخی و همچنین بازیابی هویت تاریخی و فرهنگی در جلفا تدوین شود. صرفنظر نمودن از تدوین چنین طرحی می تواند این روند رو به افول را سرعت بخشیده و سبب نابودی منظر فرهنگی جلفا بعنوان بخشی از میراث فرهنگی ملی گردد.

منابع

- [1] Mumford L. the city in history: its origins, its transformations, and its prospects, Fine Communication, 1961.
- [2] Smith ME. The archaeological study of neighborhoods and districts in ancient cities. Journal of Anthropological Archaeology, 29 (2): 137-154, 2010.
- [3] اشرف، ا. ویژگی های شهرنشینی در ایران دوره اسلامی، نامه علوم انسانی، شماره 4، دوره اول، تهران، 1353.
- [4] سلطان زاده، ح. مقدمه ای بر تاریخ شهر و شهرنشینی در ایران، چاپ دوم، امیرکبیر، تهران، 1367.
- [5] حبیبی، س.م. از شار تا شهر، تحلیلی تاریخی از مفهوم شهر و سیمای کالبدی آن، چاپ سوم، دانشگاه تهران، تهران، 1380.
- [6] شیعه، ا. با شهر و منطقه در ایران، دانشگاه علم و صنعت، تهران، 1384.
- [7] فلامکی، م. باز زنده سازی بناها و شهرهای تاریخی، چاپ سوم، دانشگاه تهران، تهران، 1374.
- [8] نقی زاده، م.، درودیان، م. تبیین مفهوم گذار در مبانی هویت تمدن ایرانی، هویت شهر، دو فصلنامه هنر و معماری واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، شماره 3، سال دوم، پاییز و زمستان، 1387.
- [9] پاکزاد، ج. بررسی تطبیقی شهرهای ایرانی و اروپایی برای ریشه یابی موانع تاریخی مشارکت مدنی، فصلنامه صفا، شماره 37، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، 1380.
- [10] توسلی، م. ساخت شهر و معماری در اقلیم گرم و خشک، پیام و پیوند نو، تهران، 1381.
- [11] ثقه الاسلامی، ع.، امین زاده، ب. بررسی تطبیقی مفهوم و اصول به کار رفته در محله ایرانی و واحد همسایگی غربی، هویت شهر، شماره سیزدهم، سال هفتم، 33-45، 1392.
- [12] حبیب، ف. رویکرد پایداری در متن شهرسازی، علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره نهم، شماره یک، 1386.
- [13] پوراحمد، ا.، یزدانی، م.ح. تاثیر مدرنیسم بر تحولات کالبدی شهرهای ایرانی - اسلامی نمونه تبریز، تحقیقات جغرافیایی 22، 1، 52-29، 1386.
- [14] ثقه الاسلامی، ع. رویکردی تحلیلی به مفهوم محله در شهرهای معاصر ایران، رساله دکترای شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، 1387.
- [15] درهوهانیان، ه. تاریخ جلفای اصفهان، نشر زنده رود، اصفهان، 1379.
- [16] دلاواله، پ. سفرنامه. ترجمه: شعاع الدین شفا، چاپ دوم، انتشارات علمی و فرهنگی، تهران، 1381.
- [17] سازمان نوسازی و بهسازی شهر اصفهان، نقشه ها و تصاویر محله تاریخی جلفای اصفهان، اصفهان، 1394.
- [18] اصائلو، ح. مرمت شهری و باززنده سازی کانون های اجتماعی و آسیب شناسی در بافت تاریخی محله جلفای اصفهان، هویت شهر، سال پنجم، پاییز و زمستان، صفحات 17-26، 1389.
- [19] تاریخچه طرح های توسعه شهری اصفهان، پایگاه اینترنتی اصفهان، <http://www.isfp.ir/web/urban/82>، بازدید 1394/07/01.
- [20] توسلی، م. اصول و روش های طراحی شهری و فضاهای مسکونی در ایران، مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، تهران، 1376.
- [21] سعیدنیا، ا. شهر قم در شهرهای ایران، جلد سوم، به کوشش محمد یوسف کیانی، انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران، 1368.
- [22] شفقی، س. جغرافیایی شهری اصفهان، انتشارات دانشگاه اصفهان، اصفهان، 1381.
- [23] نگارندگان.

[24] خلیلی، و. نصف جهان را متری یک میلیون تومان می فروشند، پایگاه اینترنتی خبرگزاری میراث فرهنگی، <http://chn.ir>. بازدید 1394/07/10.

[25] دانشگاه هنر اصفهان. تصاویر هوایی بنای تاریخی مارتا پیترز، اصفهان، 1394.

[26] مهندسین مشاور نقش جهان پارس. بازنگری طرح تفصیلی منطقه پنج اصفهان، شهرداری اصفهان، 1385.

[27] گلکار، ک. مولفه های سازنده کیفیت طراحی شهری، دوفصلنامه صفا، شماره 32، 38-61، 1380.